

Wyrok z dnia 8 maja 2007 r.

II PK 293/06

Zachodzi nieważność postępowania, gdy sąd drugiej instancji orzeka wobec pozwanego wskutek apelacji złożonej wyłącznie przez współpozwanego uczestnika formalnego.

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk, Sędziowie SN: Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca), Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 maja 2007 r. sprawy z powództwa Krzysztofa K., Pawła R. i Bogusława K. przeciwko „I.” Zarządowi Nieruchomości Spółce z o.o. w Sz., Zarządowi Budynków i Lokali Komunalnych Zakładowi Budżetowemu w S., „B.” Spółce z o.o. w S., Zarządzaniu Nieruchomościami - K. Spółce z o.o. w S. obecnie Z. Spółka z o.o. o wydanie świadectwa pracy, odprawę i odszkodowanie, na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej Zarządzanie Nieruchomościami - K. Spółka z o.o. w S. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie z dnia 31 maja 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok (poza orzeczeniem o wydaniu świadectw pracy), zniósł postępowanie przed drugą instancją obejmujące rozpoznanie apelacji w odniesieniu do Spółki z o.o. Zarządzanie Nieruchomościami - K. w S. i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

W sprawie powodów Krzysztofa K., Pawła R. i Bogusława K. występował problem z ustaleniem pracodawcy, który winien wydać im świadectwa pracy oraz zapłacić odprawę i odszkodowanie za rozwiązanie umów o pracę, wynikający z kolejnego przejmowania zadań przez podmioty administrujące i zarządzające budynkami oraz lokalami. Powodowie pozwali I. Spółkę z o.o. w S. (1) i Zarząd Budynków i Lokali Komunalnych -Zakład Budżetowy Miasta S. (2), natomiast Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w

Szczecinie wezwał nadto do udziału w sprawie w charakterze pozwanych jeszcze dwie spółki z o.o. B. (3) i Zarządzanie Nieruchomościami - K. (4).

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Szczecinie wyrokiem z dnia 18 maja 2005 r. uwzględnił powództwa tylko w stosunku do pozwanego Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych Zakładu Budżetowego w S. i zasądził na rzecz powodów dochodzone odprawy oraz odszkodowania z odsetkami od dnia 1 lutego 2003 r. W sentencji wyroku orzeczenia zasądzające pomieścił w trzech punktach, osobno dla każdego powoda (pkt I, II i III). Zobowiązanie do wydania powodom świadectw pracy za okres od 1 stycznia 1997 r. do 31 stycznia 2003 r. zawarte zostało w punkcie IV wyroku, a orzeczenie o rygorze natychmiastowej wykonalności w punkcie V. O „oddaleniu powództwa w pozostałym zakresie” Sąd orzekł w punkcie VI. W punkcie VII wyroku nie obciążono powodów kosztami procesu. W uzasadnieniu takiego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy stwierdził, że powodowie przeszli w trybie art. 23¹ § 1 k.p. w dniu 31 stycznia 2003 r. ze Spółki I. do Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych Zakładu Budżetowego w S., który rozwiązał z nimi umowy o pracę. Równocześnie rozstrzygnął i podał w uzasadnieniu, że powodowie nie zostali przejęci przez Spółki B. i Zarządzanie Nieruchomościami - K.

Apelację od tego wyroku wniósł tylko pozwany Zarząd Budynków i Lokali Komunalnych Zakład Budżetowy w S. Zaskarżył wyrok w całości. W oparciu o zarzuty materialne i procesowe wniósł o uchylenie wyroku w całości lub o jego zmianę i oddalenie powództwa w stosunku do niego.

Sąd Okręgowy w Szczecinie wskutek takiej apelacji orzekł o zmianie wyroku Sądu Rejonowego w punktach I, II, III i IV w ten sposób, że zasądził od pozwanej Spółki z o.o. Zarządzanie Nieruchomościami - K. w S. na rzecz powodów te same kwoty z odsetkami oraz nakazał wydać im świadectwa pracy za ten sam okres. Sentencja wyroku apelacyjnego nie zawiera orzeczenia o zmianie wyroku pierwszej instancji przez oddalenie powództw wobec apelującego, choć w uzasadnieniu Sąd Okręgowy powołał art. 386 §1 k.p.c. i po zmianie ustaleń stwierdził, że powodowie jako pracownicy przeszli ze Spółki I. do Spółki Zarządzanie Nieruchomości - K., która w sposób dorozumiany rozwiązała z nimi umowy o pracę.

Skargę kasacyjną opartą tylko na naruszeniu przepisów postępowania (art. 365 § 1 i art. 366 w związku z art. 363 § 1 k.p.c, art. 373, 378 § 1, 379 pkt 3, 386 § 1, 477¹ § 1 k.p.c.) wniosła spółka Zarządzanie Nieruchomościami - K. Zarzuciła nieważność rozstrzygnięcia wynikającą z tego, że w odniesieniu do skarżącego istniało

już prawomocne orzeczenie pierwszej instancji, zawarte w punkcie VI wyroku, oddalające powództwo wobec niego. Apelacja podmiotowo nie była i nie mogła być wniesiona na jej niekorzyść. W odniesieniu do orzeczenia z punktu VI winna być odrzucona. Niedopuszczalne było zatem wydanie rozstrzygnięcia dotyczącego niezaskarżonej części orzeczenia. Sąd drugiej instancji nie mógł zmienić wyroku pierwszej instancji i orzekać o odpowiedzialności innego pozwanego. W zaskarżonym wyroku brak też orzeczenia odnoszącego się do wniosku apelacji. Na tej podstawie skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania lub o jego uchylenie i odrzucenie apelacji w odniesieniu do orzeczenia z punktu VI wyroku Sądu Rejonowego.

Skarga kasacyjna została odrzucona w części niedopuszczalnej, a dotyczącej rozstrzygnięcia o żądaniu nakazania wydania powodom świadectw pracy (art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega uwzględnieniu. Zasadne są jej zarzuty procesowe. Sąd Okręgowy przy braku apelacji powodów, po apelacji współpozwanego nie mógł prowadzić postępowania przeciwko skarżącemu i orzec na jego niekorzyść. W zaskarżaniu orzeczeń współuczestnicy działają samodzielnie i tylko w imieniu własnym (art. 73 § 1 k.p.c.). Inaczej jest przy współuczestnictwie jednolitym, które w sprawie nie występowało (art. 73 § 2 k.p.c.). Zawsze jednak niedopuszczalna jest apelacja pozwanego na niekorzyść współpozwanego, niezależnie od rodzaju współuczestnictwa procesowego. Zasada ta wyznacza też podmiotowy zakres orzeczenia drugiej instancji. Wyjątek stanowi tu tylko art. 378 § 2 k.p.c., który przy określonym współuczestnictwie materialnym, opartym na wspólnych prawach i obowiązkach, zezwala sądowi drugiej instancji na orzeczenie wobec współpozwanego, jednak tylko na jego rzecz, zatem nigdy na niekorzyść. Utrwalone jest stanowisko judykatury, że pozwany nie jest legitymowany do zaskarżenia orzeczenia przeciwko współuczestnikowi występującemu po tej samej stronie (zob. uchwała siedmiu sędziów z dnia 12 czerwca 1967 r., III CZP 25/67, OSNCP 1968 nr 4, poz. 57; wyrok z dnia 5 listopada 1966 r., II CR 387/66, OSNCP 1967 nr 7-8, poz. 133; wyrok z dnia 4 września 1967 r., I PR 245/67, OSNCP 1968 nr 4, poz. 70; uchwała z dnia 22 kwietnia 1991 r., III CZP 34/91, OSNCP 1992 nr 2 poz. 24; uchwała z dnia 14 listopada 1991 r., III CZP

112/91, OSP 1992 nr 7-8, poz. 169; wyrok z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 169/98, OSNAPiUS 1999 nr 13, poz. 423).

Jednakże w niniejszej sprawie nie chodzi o potwierdzenie tylko tych podstawowych reguł procesowych. Skarżący zasadnie stawia pytanie o moment uprawomocnienia się orzeczenia pierwszej instancji w sytuacji wniesienia takiej niedopuszczalnej apelacji. Chodzi wszak o kwestię ważności postępowania przed drugą instancją, a ściślej o to, czy orzeczenie pierwszej instancji stało się prawomocne niezależnie od apelacji współpozwanego. Gdy bowiem przyjąć, że taka apelacja podlega rozpoznaniu przez drugą instancję, choć w skutku ostatecznie przez jej odrzucenie, to w konsekwencji i twierdzenie o nieważności postępowania przed drugą instancją może być wątpliwe. W wyroku z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 169/98, przyjęto, że apelacja (kasacja) jednego ze współuczestników formalnych w części dotyczącej oddalenia powództwa wobec współpozwanego powoduje, że wyrok w tym zakresie nie uprawomocni się. Jest ona jednak niedopuszczalna i podlega odrzuceniu (art. 373 w związku z art. 370 k.p.c. lub art. 393⁸ § 1 w związku z art. 393⁵ k.p.c.). Na gruncie obecnej sprawy należy przyjąć inaczej, gdyż w istocie nadal aktualne jest zagadnienie czy wyrok pierwszej instancji oddalający powództwo do pozwanego przy niedopuszczalnej apelacji drugiego pozwanego uprawomocnia się z chwilą upływu terminu do wniesienia apelacji przez uprawnionego (powoda), czy też dopiero po odrzuceniu niedopuszczalnej apelacji współpozwanego. Odpowiedź na to pytanie zależy od rodzaju współuczestnictwa procesowego. W niniejszej sprawie po stronie pozwanej występowało tylko współuczestnictwo formalne. Rodzaj współuczestnictwa procesowego wynika z prawa materialnego. Powodowie dochodzili wydania świadczeń pracy, odszkodowań za bezprawne rozwiązanie umów o pracę i odpraw za rozwiązanie umów z przyczyn leżących po stronie pracodawcy. Są to więc świadczenia, które obciążają pracodawcę, z którym następuje rozwiązanie stosunku pracy. Odpowiedzialny jest więc tylko jeden podmiot pozwany (pracodawca na którym ciąży obowiązek takich świadczeń). W sprawie do dochodzonych roszczeń nie miał zastosowania przepis art. 23¹ § 2 k.p. o solidarnej odpowiedzialności poprzedniego i nowego pracodawcy, gdyż przedmiotem sporu nie były zobowiązania poprzedniego pracodawcy a tylko ostatniego. Legitymację bierną, czyli zobowiązanego dłużnika, mógł mieć tylko jeden podmiot. Taka relacja winna być oczywista już na początku postępowania, niezależnie od pozwania przez powodów dwóch podmiotów i wezwania przez Sąd do sprawy jeszcze dwóch. Pozwanych nie łączyło współuczestnictwo

materialne (art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c.). Tak samo było w chwili wyrokowania w pierwszej instancji. Treść żądań i odpowiadająca im legitymacja bierna wyraźnie świadczyły tylko o współuczestnictwie formalnym (art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c.). Skoro powodowie nie zaskarżyli orzeczenia oddalającego ich powództwa do pozwanej spółki Zarządzanie Nieruchomościami - K. w S., to w tym zakresie orzeczenie pierwszej instancji (pkt VI) stało się prawomocne. Sytuacji tej nie zmieniła apelacja współpozwanego, który jako współuczestnik formalny nie mógł zaskarżyć wyroku pierwszej instancji na niekorzyść innego pozwanego. Taki wniosek jest też niezależny od tego, czy rozumienie granic apelacji przez Sąd drugiej instancji rozmiętało się z rzeczywistą intencją apelującego. Tutaj apelacja wszak literalnie określiła, że zaskarża „wyrok w całości”, niemniej później wniosek apelacji wyraźnie zawęził granicę podmiotową tylko do orzeczenia na korzyść apelującego, a już na pewno nie na niekorzyść współpozwanego.

Wyrok pierwszej instancji uprawomocnia się z upływem terminu do wniesienia apelacji. Prawomocność zachodzi z mocy prawa i jej stwierdzenie jest tylko deklaratywne (art. 364 k.p.c.). Zależy więc od zdarzeń procesowych, a w tej sprawie od stwierdzenia, że nie każda apelacja powoduje przesunięcie terminu prawomocności. Pojęcie niedopuszczalnej apelacji z art. 370 k.p.c. odnosi się do apelacji wniesionej przez nieuprawniony podmiot. Sąd pierwszej instancji taką apelację odrzuca, a jeśli tego zaniecha to winien to uczynić Sąd drugiej instancji (art. 373 k.p.c.). Przesunięcia określonego ustawą terminu uprawomocnienia orzeczenia pierwszej instancji nie powoduje apelacja współpozwanego współuczestnika formalnego. Współuczestnik formalny może działać tylko w imieniu własnym. Niedopuszczalna jest więc jego apelacja kierowana do orzeczenia dotyczącego innego współuczestnika (por. uchwała z dnia 22 kwietnia 1991 r., III CZP 34/91 OSNCP 1992 nr 2, poz. 24; wyrok z dnia 6 maja 2004 r., III PK 7/04 OSNP 2005 nr 2, poz. 21). Prowadzenie w takiej sytuacji postępowania przed drugą instancją nadal przeciwko pozwanemu skutkiem apelacji współpozwanego oraz objęcie go wyrokiem dotknięte jest nieważnością postępowania i to niezależnie od tego czy uczestniczył w postępowaniu odwoławczym. Wobec niedopuszczalnej we wskazanych granicach podmiotowych apelacji pozwanego współuczestnika formalnego, wyrok Sądu pierwszej instancji oddalający powództwo wobec pozwanej spółki Zarządzanie Nieruchomościami - K. stał się prawomocny z chwilą upływu terminu do jego zaskarżenia przez powodów (punkt VI wyroku). Apelacja współpozwanego nie mogła więc zmienić terminu uprawomocnienia orzeczenia określonego ustawą. Podstawę nieważności postępowania przed drugą

instancją stanowi art. 379 pkt 3 k.p.c., jako że sprawa o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Apelacja w części zaskarżającej oddalenie powództwa w stosunku do współpozwanego winna ulec odrzuceniu. Skoro mimo takiej jej niedopuszczalności została rozpoznana i skutkiem tego doszło do orzeczenia w stosunku do drugiego pozwanego, to w tej części postępowanie było nieważne i podlega zniesieniu na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c. oraz art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 386 § 2 k.p.

Sentencja zaskarżonego wyroku nie zawiera natomiast rozstrzygnięcia o apelacji wniesionej przez Zarząd Budynków i Lokali Komunalnych Zakład Budżetowy w S., a zatem o jego odpowiedzialności w sprawie. Sąd Okręgowy, mimo że powołał art. 386 § 1 k.p.c., to jednak podjętego wyroku reformatoryjnego nie odniósł do apelującego. Nadal pozostaje więc bez rozpoznania jego apelacja, gdyż wiążący charakter dla zakresu rozstrzygnięcia ma sentencja a nie uzasadnienie wyroku. Brak orzeczenia co do istoty sprawy uzasadnia więc uchylenie w dalszej części zaskarżonego wyroku do ponownego rozpoznania, wobec konieczności odniesienia się do żądania apelacji.

Z tej przyczyny w tym zakresie orzeczono na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 386 § 4 k.p.c.

=====